

Opnåelse af rang og symboler på status hos kalashaerne i Nuristan

Af Schuyler Jones

1. Indledning

Et af formålene med denne artikel er at vise, hvorledes et bestemt samfund bruger materiel kultur til at udtrykke værdier, der har med rang og status at gøre. Den kan også i givet fald tjene som påmindelse om at være forsigtig med at godkende eller afvise udskårne, malede eller vævede mønstre på genstande som blot og bar »dekoration«. Selv om de måske kan fungere på den måde, er vi nødt til at være opmærksomme på, at de også kan opfylde andre mere væsentlige funktioner i den kultur, der har skabt dem. Kort sagt, genstande inden for materiel kultur kan rumme en hel del kodede oplysninger, som går langt ud over og kan være helt uden forbindelse med genstandenes egentlige funktion og formål. Der er næppe nogen mulighed for at slutte sig til dette ved blot at studere tingene selv; oplysningerne vil, så vidt jeg kan se, kun kunne fremskaffes fra informanter i felten.

Et andet formål med denne artikel er at prøve på at vise, hvorledes symboler på rang udgør en vigtig del af et større kulturelt system i vedkommende samfund og tjener til at anskueliggøre værdier og holdninger, som i dette særlige politiske område er af betydning for gruppens overlevelse.

Navnet »*Nuristan*« (persisk: »Lysets Land«) anvendes som betegnelse for den del af Hindukush-bjergkæden i det nordøstlige Afghanistan, som indtil 1900 var kendt som »*Kafiristan*« (persisk: »De Vantros Land«

eller »Hedningeland«). Dette bjergområde afvandes af tre større floder: Bashgal, Waigal og Pech (fig. 1). I de nævnte floder udmunder bifloder, der er kendt under andre navne, og en hovedflod som Pech er yderligere kendt under forskellige navne langs sit løb. Landsbyerne i disse dale danner klart afgrænsede kulturelle enheder. Det meste af hvad jeg har at sige i denne artikel, er baseret på feltarbejde udført i Waigaldalen (Kalashum), de kalash-ala eller wai-ala-talende kalasha-folks hjem (Ikke at forveksle med kalash-kafirerne i Chitral, på den anden side af grænsen til Pakistan).

I det nordøstlige Nuristan ligger Bashgal-Nechingaldalstrøget med omkring 25 kati-talende landsbyer. Waigaldalen og dens sidedale i det sydlige Central-Nuristan rummer 9 wai-ala-talende landsbyer. Dertil slutter sig tre landsbyer uden for dalstrøget, som henregnes til Waigal af sproglige grunde. I hjertet af Nuristan ligger Parun- eller Prasunfloden, som i sit nedre løb kaldes Pech. Denne flod, der kun er ca. 125 km lang, løber gennem ikke mindre end 7 sprogområder, hvoraf de tre er nuristanske. Langs dens bredder tales oppefra og nedefter følgende sprog: Prasun, wai-ala, ashkuni, pashai, ningalami, wotapur-katar-qala og pashto. Hvis man medtager flodens bifloder, kommer man op på fire sprogområder mere, nemlig kati, grangali, zamyaki og tregami. Dette siger noget om regionens kulturelle mangfoldighed.

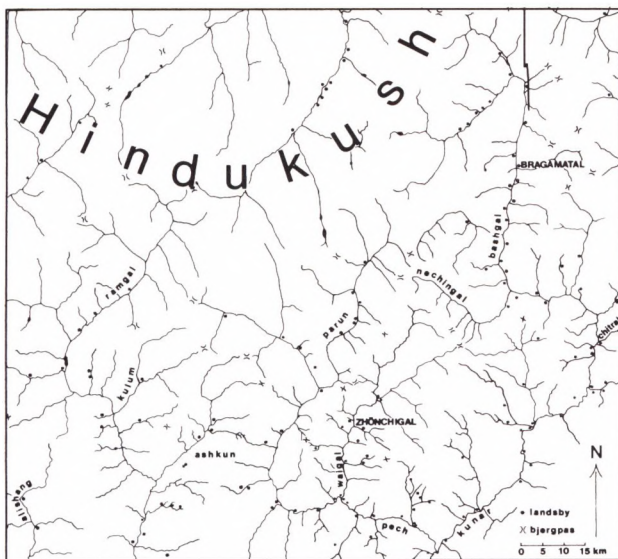

Fig. 1. Kort over Nuristan med de i artiklen nævnte stednavne. (Efter L. Edelberg (1971) i Jettmar 1975 og Edelberg & Gramstrup 1971).

I det vestlige Nuristan afvander Ramgal-Kulum-floderne yderligere et kati-talende område med et dusin ashkun-talende landsbyer. Syd for disse ligger Ashkun-distriktet med et dusin ashkun-talende landsbyer. Som helhed dækker disse forskellige nuristanske samfund et område på ca. 9700 km² i de sydlige forgreninger af *Hindukush* mellem Kunarfloden i øst og Alishang-floden i vest. Eksistensen af så mange forskellige sprog i et så relativt lille område viser, hvor længe og i hvor høj grad disse samfund har levet i isolation. Samfærdselen mellem landsbyerne er, som man kunne forvente, stærkt begrænset af topografien, hvis mest fremtrædende træk er snævre, v-formede dale med stejle sider, adskilt fra hinanden af høje bjerge.

Til trods for de mange kulturelle forskelle mellem

disse samfund – det være sig sproglige, politiske, sociale og økonomiske – går visse træk igen. Folk i Nuristan lever i permanente landsbyer (fig. 2), hvoraf de fleste ligger i en højde af ca. 2000 m.o.h. Skønsmæssigt rummer zonen fra 1700 til 2300 m så godt som alle nuristanske landsbyer. Alt i alt omfatter denne zone også den stedsegrønne egeskovs øvre og den blandede nåleskovs nedre grænse. Landsbyerne ligger i det store og hele spredt, adskilt af een til tre timers gang. Hver landsby er økonomisk uafhængig, med egne græsgange, dyrkbare landstrækninger, vandingssystemer og tømmerressourcer. Landsbyøkonomien afhænger af to hovedaktiviteter: husdyrhold (geder, får og kvæg) og agerbrug (majs, hirse, byg og hvede) på overrislede terrasser. Det er mændene, der bringer husdyrene til sætterne, og som vogter og malker dyrene og laver smør og ost. Kvinderne, som bliver tilbage i landsbyen, beleder jorden på terrasserne, planter og sår, vander markerne, luger og høster. I et godt år, dvs. efter kraftigt vintersnefald og megen forårsregn, er systemet i stand til at producere et meget betydeligt overskud. Et sådant år vil forrådsrummene i et gennemsnitshus ved efterårstide være velforsynede med korn, ghee (hensmeltet smør), valnødder, honning og ost. Eftersom samfærdsel mellem landsbyerne på nogle få undtagelser nær er begrænset til smalle og ofte usikre stier, og da alle landsbyer stort set producerer de samme fødevarer, er der hverken markeder eller organiserede systemer til økonomisk udveksling. Hver landsby er fuldstændig selvforsynende. Overskud af fødevarer bruges snarere til at opnå sociale og politiske mål end for økonomisk vindings skyld.

I mange dele af Nuristan er landsbyerne afskåret fra at komme i forbindelse med hinanden fra december til marts eller endog længere. Først af dyb sne og senere måske af stenskred og forårsoversvømmelser. Brugen

af dyr til transport i Nuristan er kun praktisk mulig i Bashgal-dalen, hvor der siden konstruktionen af en vej for jeeps i 1959–61 også er en ugentlig bus, som går op gennem dalen til og med Bragamatal.

I mange århundreder forud for 1895 praktiserede de politisk uafhængige og geografisk isolerede folk i denne del af verden en gammel polyteistisk religion (Jettmar

1975), som vi har bedst kendskab til gennem Dr. George Scott Robertsons skrifter (Robertson 1896). Mellem 1895 og 1899 blev »kafirerne« invaderet af amir Abdur Rahman's afghanske hære og omvendt til islam (Jones 1969).

Ethvert bygningsværk i Nuristan – det være sig huse, vandmøller eller broer – bliver opført af en lille minoritetsgruppe bestående af socialt foragtede og politisk umyndiggjorte håndværkere, de såkaldte *bari*.

Fig. 2. Landsbyen Zhōnchigal, Waigal-dalen august 1970.

Det er også dem, der fremstiller enhver genstand inden for Nuristans materielle kultur. *Bari* er man af fødsel. Mine undersøgelser tyder på, at de udgør under 10% af den samlede befolkning. *Bari*-mændene er Nuristans pottemagere, smede, garvere, billedskærere og bygningshåndværkere. Deres koner er vævere. I Waigaldalen falder håndværkerne i to adskilte slægtsgrupper, de faglærte (*bari*) og de ufaglærte (*šewala*). De sidstnævnte anses for at være de faglærte *bari* socialt underlegne. I nogle landsbyer udfører *šewala* det meste kurve- og læderarbejde, men de benyttes også som bærere og sendebude. Skønt *bari* er socialt underlegne i forhold til de jord- og husdyrejende *atrožan*, bliver de ikke desto mindre respekteret for deres dygtighed som håndværkere. En nuristansk bonde beundrer et veludført stykke håndværk, og visse billedskæreres, bygningshåndværkeres og smedes arbejder er meget efterspurgt.

Generelt er klassetilørsforhold bestemt af fødsel. I teorien er grupperne endogame, skønt der i de sidste år har været tiltagende indgifte mellem *bari* og *šewala*. I Waigaldalen er kun voksne, mandlige *atrožan* kvalificerede til at deltage i aktiviteter, hvorigennem de kan højne deres rang.

Et af de mest fremtrædende træk ved Nuristans materielle kultur er – selv ved en overfladisk betragtning – den måde, hvorpå døre, klæder, husgeråd, møbler og i mindre grad musikinstrumenter er smykket med kunstfærdige geometriske mønstre. De få europæere, som havde førstehåndskendskab til Nuristan før 1965, synes at have anset disse symboler for blot at være til pryd. Det samme gjorde jeg under mine første feltarbejdsophold i 1960–61. I 1966 viste imidlertid videre undersøgelser af disse symbolers natur i Waigaldalen, at de repræsenterede krigeres og festgiveres specifikke bedrifter. Hvert symbol havde ikke alene et navn, det

stod også for en bestemt bedrift. Det må indrømmes, at informanterne ofte var indbyrdes uenige, sommetider om symbolets navn, oftere om hvilken præstation det stod for, men der var ingen uenighed om systemet.

Det er klart, at forskellige undersøgelsesmetoder kan bringes i anvendelse under uddybningen af vor forståelse af en fremmed kultur. De forslag, der her skal fremsættes, angiver blot een sådan angrebsvinkel. Min anvendelse af denne angrebsvinkel her betyder ikke, at jeg anser den for at føre til den eneste mulige tolkning eller bare nødvendigvis til den bedste; for mig er den blot een måde at se tingene på. I forskellige publikationer om Nuristan har jeg angrebet de samme problemer fra forskellige synsvinkler såsom landsbypolitik, slægtskab, social kontrol, mytologi og materiel kultur. De synspunkter, der kommer til udtryk i denne artikel, udgør – til en vis grad – en syntese.

Når det drejer sig om at uddybe vor forståelse af nuristansk kultur og her særlig Waigaldalens *kala-sha*-kultur, forekommer det mig, at visse hypoteser fortjener overvejelse:

1. Det politiske system har behov for aggressive mænd; det kan – ret beset – ikke fungere uden.
2. Kulturen er orienteret imod skabelsen af de nødvendige aggressive individer, og systemet bliver opretholdt ved at fremme rivalisering mellem individer og grupper.
3. Aggressionen må kontrolleres og bliver derfor kanaliseret ind i organiseret kappestrid, som medvirker til at videreføre systemet og sikre gruppens overlevelse ved a) at tilbyde eftertragtede belønninger og b) nå politiske mål.

Visse aspekter af nuristansk kultur kan, tror jeg, korrekt beskrives som »aggressive«. Jeg bruger dette begreb udelukkende i dets kulturelle forstand, dvs. i forbindelse med tillært adfærd, og det skal derfor ikke

forstås i nogen psykologisk betydning. Min hensigt er at gøre opmærksom på visse kulturelle karakteristika, som de blev observeret under feltarbejdet. Skønt mine undersøgelser især drejede sig om traditionel lov og ret, social kontrol og bilæggelse af stridigheder, kunne visse andre ting ikke undgå at påkalde sig min opmærksomhed. Jeg begyndte f.eks. at bemærke børns adfærd – særlig drenges – når der var voksne tilstede, og samspillet mellem børn og voksne. Jeg studerede ikke dette særligt nøje, bemærkede det blot. Det var først senere, at disse overfladiske iagttagelser syntes at passe ind i et større mønster afledt af mit hovedstudie. De synes – om ikke at forklare – så dog at kaste lys over visse sider af den nuristanske kultur.

2. Det politiske system har brug for aggressive mænd

Kalashas politiske system kender ikke til stillinger eller embeder, som giver indehaveren autoritet eller magt. Politisk set er der ingen høvding eller leder, der kan bestemme over andres sager. Hverken i dag eller før 1900 fandtes der i Waigal-dalen dommere, nævninge-institutioner eller politi. Men der er love, skønt uskrevne, og der er normer, som tillader folk at have forventninger til andres adfærd. Når disse normer, love eller forventninger ikke imødekommes, er systemet udrustet til at klare situationen. Men da som sagt »det politiske system har brug for aggressive mænd«, må jeg nu vise hvorfor, og det nødvendiggør en forklaring af, hvorledes systemet virker.

Hvert individ tilhører fra fødselsøjeblikket en kernerfamilie, en storfamilie, en æt og en klan. Slægtskab regnes på mandssiden. Ætten er eksogam (dvs. at man skal gifte sig uden for ens egen æt) og bosætningen patrilokal (dvs. at husholdet placeres hos brudgommens forældre). I Waigal-dalen bor medlemmerne af

de samme klaner og ætter ikke spredt, men er samlet i tætte klynger af huse i en enkelt landsby. Hver landsby udgøres af to, sommetider tre klaner, og hver klan består af flere ætter.

I det store flertal af de stridsspørgsmål som vi kan kalde politiske (i modsætning til de private) er ætten (*mata*) den betydningsfulde enhed. Det er den gruppe, der oftest henvises til, når stridigheder diskuteres. Almindeligvis er ætten den mest effektive politiske enhed overalt i Kalashum. Dens betydning ligger særlig i, at alle dens medlemmer mener, de har en forpligtelse til at hjælpe ethvert andet medlem i nød, og at de kan forvente samme hjælp til gengæld. Ættens betydning ligger også i, at den hverken er så stor, at den er uhåndterlig, eller så lille, at den er ineffektiv. Samkvemmet mellem medlemmerne er let; deres huse ligger inden for hørevidde. I den sammenhæng er det af stor betydning, at ættens medlemmer er ganske klar over, at deres effektivitet som politisk magtfaktor afhænger af deres ry for at være »stærke«. Kilden til deres styrke ligger i deres sammenhold, således som det kommer til udtryk i hurtig, beslutsom og fælles handling, så snart deres rettigheder bliver truet. Inden for gruppen kan enkeltpersoner være uenige. Man kan ikke altid komme ud af det med hinanden, og nogle kan føle sig forurettede, men udadtil viser man en fælles front. Eventuelle revner i sammenholdet må ikke vises udadtil. Beskyttelsen af den enkeltes rettigheder ligger deri, at det at angribe ham er det samme som at angribe hele ætten. Ætten reagerer hurtigt, når det gælder at beskytte sit ry, og netop derved beskytter den de enkelte medlemmers rettigheder.

På samme måde som medlemmerne af en æt samarbejder med hinanden i en krisesituation, således samarbejder de forskellige ætter i en klan, når andre omstændigheder gør det nødvendigt. Endvidere vil de klaner,

som udgør landsbyen, samles til en fælles indsats, hvis landsbyens sikkerhed er truet. Systemet fungerer altså, fordi det er organiseret på basis af slægtskab og således kan mobilisere sine ressourcer på forskellige niveauer alt efter behov. For at være effektivt og derved overleve har det brug for mandlige medlemmer, som er stolte, aggressive, lette at ophidse og hurtige til at gengælde. Som mekanisme betragtet vil både enkeltindviders og grupperes forudsigelige aggressive reaktioner på ethvert socialt eller fysisk overgreb virke effektivt og positivt med henblik på at opretholde social orden. Det er et selvregulerende system med indbygget afskrækkende virkning.

3. *Det kulturelle miljø skaber aggressive mænd*

Hos Waigal-dalens kalashaer er der en klar tendens hos voksne mænd til at være overbærende overfor yngre, mandlige medlemmer af familien. Drengene har lov til at høre på, når voksne mænd taler og udveksler ofte drillerier med voksne; dog aldrig med deres egen far eller i hans nærvær. En bemærkning, som fornemmes

Fig. 3. Dør og dørpaneler med stiliserede gedehoveder med horn og symboler på rang. Waigal-dalen.

at rumme en særlig vittig finte, hilses med latterbrøl fra de tilstedeværende voksne. Bidende bemærkninger, sarkasme, groft fornærmende hentydninger til andres mangler, udtalelser om deres mangel på socialt værd, uanstændige henvisninger til pinlige episoder – alt dette udgør et uudtømmeligt lager af lattervækkende emner. I denne type konversation opmuntres børn og unge til at deltage, fordi deres heldige påfund netop bliver hilst af de voksne med voldsom latter. Den, der spotter, kan som regel under den slags samkvem, opnå hurtige resultater ved at referere til ofret for sin latterliggørelse som *dangura* (»af ringe herkomst«) eller synonymerne derfor: *bari* (»slave«) og *asa kuna* (»askeho-ved«). Ved at den spottende verbalt placerer sin modstander i den laveste sociale kategori demonstrerer han sin tillid til ved egen evne at klare den fornærmede persons reaktion. Det lader til at være uden betydning, at ofret for latterliggørelsen normalt ikke er tilstede og altså ikke selv kan høre fornærmelserne. Ethvert publikum kan bruges. Det ser ud til, at denne »træning« kan hjælpe til at skabe aggressive voksne, idet den medvirker til at forme holdninger og reaktioner.

En anden side af kalasha-kulturen, der ser ud til at have med disse ting at gøre, er, at drenge fra en tidlig alder bliver opmuntret til at klare sig selv. Hvis en af deres ejendele bliver taget af andre, bliver de tilskyndet til at handle øjeblikkeligt og med magt for at få den igen. På samme måde retfærdiggør – ja endog kræver – enhver nedsættende bemærkning eller forbigåelse en hurtig og aggressiv reaktion. Vægten lægges på hurtighed, styrke, dygtighed og taktik – kvaliteter, der er meget beundrede. Den unge eller voksne, der ikke reagerer på den anerkendte måde, risikerer at få ry for at være en svækling eller en kujon. Den offentlige mening vil tvinge ham til at reagere som forventet, hvad enten han kan lide det eller ej.

I landsbyerne kan man om vinteren se en del uformel kappestrid mellem teenagers og unge voksne. En improviseret legen tagfat kan hurtigt udvikle sig til et kapløb gennem landsbyen, hvor deltagerne springer fra tag til tag, og hvor et fejltrin ville være invaliderende, om ikke dræbende. Brydekampe på tagene er en anden populær sport, som også unge kvinder deltager i; vinderen er den, der kan smide sin modstander ned fra taget.

Fig. 4. Rangsymboler på en dør i Waigal-dalen.

Om aftenen lytter de unge ivrigt til beretninger om deres forfædres store bedrifter. Landsbyheltenes gerninger bliver fortalt igen og igen. De fester der blev givet, de slag der blev kæmpet og den rang der blev opnået, er hovedtemaerne i sådanne fortællinger. Mange mænd er mestre i at spille på *waj*, en lille 4- eller 5-strengt harpe (fig. 9), og de fleste af de sange, der bliver sunget til denne musik, handler om berømte klanmedlemmers heroiske bedrifter. Sådanne sange og fortællinger er meget populære, og de fleste unge mænd venter utålmodigt på den dag, hvor de selv kan skabe sig et navn i samfundet. Disse kulturelle værdier og holdninger synes at danne basis for et konkurrencepræget element i nuristansk kultur, som indtil fornylig fandt sit væsentligste udtryk i bestræbelser for at opnå rang.

4. Organiseret kappestrid og attråværdige belønninger

Almindeligvis var der to måder, hvorpå en mand kunne opnå rang i den før-muslimske periode (før år 1900). Han kunne enten begynde en karriere som krigsmand, hvor antallet af dræbte fjender (muslimere) bestemte hans rang, eller han kunne blive givet af offentlige fester, hvis antal og art bestemte den rang, han opnåede. I begge tilfælde var der en serie af hierarkisk ordnede og navngivne grader af rang, som kunne opnås; og betingelserne for at opnå hver grad var offentligt kendt. Graderne skulle erhverves i rækkefølge, idet man begyndte med den nederste og arbejdede sig op ad skalaen. Den succesrige skaffede sig en titel – navnet på rangen – og et symbol, der stod for denne rang. En person, som var kvalificeret til at konkurrere og allerede havde skaffet sig en betydelig status ved at give fester og/eller ved at deltage i krigstogter, kunne beslutte yderligere at øge sit ry og fejre sine resultater

ved at lade rejse en mindeport ved en af adgangsvejene til landsbyen. Da der ikke normalt er nogen port til landsbyen, tjener sådan en mindeport kun eet formål: Permanent at stille vedkommendes rangssymboler til skue på et sted, hvor de til stadighed kan ses af alle. Før porten kan rejses, må der holdes en offentlig fest, og både mængden og kvaliteten af de påkrævede fødevarer er underlagt de landsbyældstes kontrol. I 1970 stod der kun een sådan port tilbage i Nuristan.

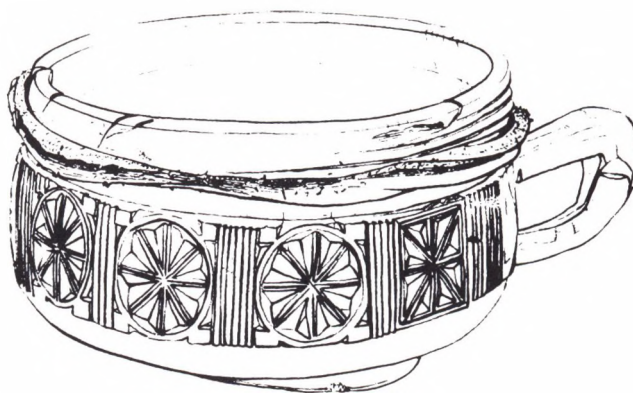
Der er også en anden måde, hvorpå man kan forevige sit ry, nemlig ved opførelse af en offentlig hvileplads – en træplatform med rækværk og bænke; som en veranda uden hus. Dette er igen kun muligt, hvis den nødvendige uddeling af fødevarer har fundet sted til de landsbyældstes tilfredshed. Rækværkerne bærer ligesom mindeportene udskårne symboler, der står for de grader af rang, som manden, i hvis navn den er blevet opført, har opnået. På samme måde ville en mand af rang kunne give en bestemt fest og dermed opnå ret til at sætte et rækværk langs yderkanten af verandaen på sit hus. De lodrette stolper, der støtter den vandrette del af rækværket, ville i så fald blive udsmykket med de udskårne symboler for rang, som han havde ret til. Både platformen (*wřikā* eller *sagam*) og rækværkerne (*sākātā*) er stadig almindelige i kalashum-landsbyer (fig. 2).

Det er typisk for dette samfund, at en offentlig fest og/eller uddeling af fødevarer er nødvendig for at markere en persons statusskift. Standarden bliver opretholdt af en gruppe ældre, som overvåger begivenheden, og hele landsbyen deltager. Alt dette tjener til at samle opmærksomheden om festens gaver og gør klart for hele samfundet, at han fremover har en ny status.

◀ Fig. 5. Interieur af nuristansk hus, rekonstrueret på Forhistorisk Museum, Moesgård. Bemærk især de udskårne rangssymboler på stolen og søjlen. Foto: Preben Dehlholm.

Samtidig giver begivenheden udtryk for normer og kulturelle værdier. Festen selv ser man ivrigt frem til; den diskuteres meget og huskes længe.

Fig. 6. Træskål, der anvendes til at ælte dej til brød. En læderrem er bundet omkring randen for at forhindre skålen i at revne yderligere. Symboler på rang løber i et bånd omkring skålen. Højde 15 cm, diameter 25 cm. Tegning af Kenneth F. Campbell.

5. Symboler på rang

Rangssymbolerne er for det meste geometriske mønstre med firkanter og cirkler som grundelementer. Der er adskillige steder, hvor en mand af rang kan stille sine symboler til skue. Han kan få dem broderet på sin jakke eller udskåret på sin husdør (fig. 3), i panelerne til højre og venstre for døren (fig. 4), i de træsøjler der bærer taget (fig. 5), i træhusgeråd såsom mortere og bøtter til hensmeltet smør (fig. 6), og på trefodsbordenes træskåle (fig. 7). Når han har opnået visse høje grader, får hans kone og døtre ret til at bære dekorationer af cowriesnegleskaller på deres tøj og kvaste på deres bensvøb. En søn kan ikke anvende rangssymbo-

ler, som hans far har opnået, da han forventes at skaffe sig sine egne. Hvis han imidlertid arver sin fars hus eller ejendele, og disse bærer symboler på rang, kan han beholde dem, men rang i sig selv kan ikke arves.

Symbolerne er meget beundrede, og det, der skal til for at opnå dem, danner stof for beretninger, der opregner berømte mænds store bedrifter. Det er derfor ikke overraskende, at enhver ung mand sædvanligvis bliver inspireret til selv at erhverve sig disse symboler på succes ved først givne lejlighed.

Blandt krigere fandtes andre indikatorer for rang/status: retten til at bære en ceremoniel økse (*waš'lik* (fig. 8 og 9), til at bære et spyd (*šil*), til at bære metalbeslået bælte og daggert, til at drikke vin af en sølvpokal (fig. 7), til at danse med sværd og skjold, til at modtage en bestemt portion kød under fest – for nu at nævne de vigtigere. I hvert enkelt tilfælde måtte vedkommende have gjort sig fortjent til rettigheden ved succesrig kamp og fået sin rettighed bekræftet ved en fest med deltagelse af landsbyens ældste og krigere.

Den succesrige festgiver kan også gøre sig fortjent til andre privilegier foruden de geometriske symboler skåret i træ eller broderet på tøj: Han kan opnå ret til udendørs at sidde på en skammel eller ret til en bestemt portion kød ved en fest, ret til at spise ved et særligt trefodsbord eller ret til at eje og sidde på en stol med ryglæn (*šignišā* (fig. 5 og 7). Han kan også opnå ret til at sidde på et bestemt sted ved offentlige fester i selskab med andre mænd af rang og få musikere til at spille på særlige musikinstrumenter, når han er tilstede. Nogle af disse rettigheder strækker sig ind i døden. En mand af rang er berettiget til at få særlige danse

opført ved sin begravelse, til at få reciteret sin stamtavle, til at få berettet om sine forfædres bedrifter og få passende musik spillet på særlige instrumenter. Endelig vil symbolerne på den rang, han har opnået, og de bedrifter, han har udført, blive udskåret på hans gravsted.

6. Fremme af rivalisering mellem enkeltpersoner og grupper

Yusuf fra Nisheigrom beskrev engang over for mig sin egen kultur som indebærende »en blanding af kappelstrid og samarbejde«. Denne bemærkning opsummerede meget af, hvad jeg havde observeret under mit feltarbejde. Dette synspunkts særlige værdi ligger i, at det henleder vor opmærksomhed på sociale og politiske processer og leder os bort fra, hvad der ellers kunne blive et statisk syn på strukturerne.

Når en mand opnår en ny og højere rang, kommer han i realiteten med en offentlig udfordring til alle sine rivaler. Festen, som både markerer og bekræfter hans nye status, minder dem om deres egen stilling i samfundet og deres egne ambitioner. Mændene fra en æt kan mødes for at diskutere deres bestræbelser for at øge deres rang i lyset af rivaliserende ætters aktiviteter, for en mands succes kaster et heldigt lys over hele hans æt, og efterhånden kan ætten opnå ry for sine bedrifter i kamp eller ved festbordet. Det er enkeltpersoner, som opnår rang og bærer rangsymboler, men hele ættens ry øges derved. Ligesom enkeltpersoner kappes med hinanden om at opnå rang, således konkurrerer ætter og klaner om højere status. Disse konkurrencer kan bestemme en hel landsbys ry, for ligesom man kan nævne de ætter, der er berømte for fester eller krigsbedrifter, kan man nævne de berømte landsbyer.

Rivaliseringen er intens mellem individer og grupper; man våger skinsygt over sit ry, og dog er det i det

◀ Fig. 7. Montre i Nuristan-udstillingen på Forhistorisk Museum, Moesgård. »Hornstol« og trefodsbord med klokke og sølvpokal tilhørende mand af meget høj rang. Foto: Flemming B. Schmidt 1978.

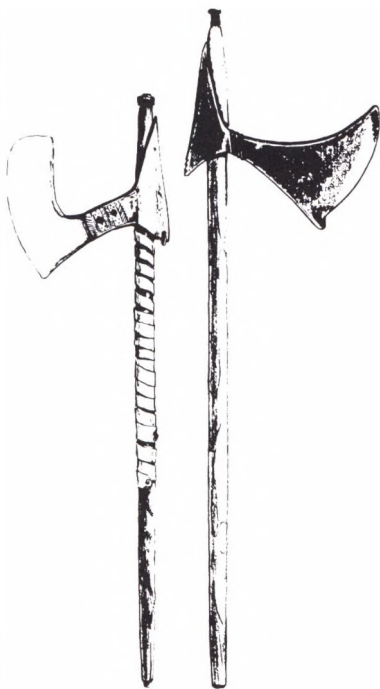

Fig. 8. To was'lik eller ceremoniøkser. Tegning af Kenneth F. Campbell. Kun mænd af høj rang har ret til at bære was'lik. De består af en glat træstok, ca. 65 cm lang, hvorpå der er fastgjort et lille dekorativt økehovede. Funktionelt er de uden værdi. De bæres under armen som en spadserestok eller svinges i luften under dans. Mænd af lavere rang bærer et kort spyd eller lanse (šil), men for at få tilladelse hertil skal man have dræbt mindst 6 muslimer.

store og hele kun muligt at erhverve rang ved samarbejde. Der behøvedes ganske vist kun minimalt samarbejde for at opnå rang som kriger; sådanne resultater blev normalt opnået ved personligt initiativ og kunnen. Men samarbejde var absolut nødvendigt for at afholde de fester, som markerede et vellykket krigstog, da mængden af nødvendige fødevarer ville overgå den gennemsnitlige kernefamilies formåen. Det er således fra ætten eller klanen, at den mængde ost, mel,

valnødder og andre fødevarer kommer, der behøves for at fejre og bekræfte det opnåede resultat. Gæsterne er mænd fra landsbyen, som allerede har den rang, som kandidaten aspirerer til.

I de tilfælde, hvor det er festen selv, der udgør den bedrift, hvorved en ny og højere rang kan opnås, stilles kravet om samarbejde til den størst mulige slægtsgruppe. Dette skyldes, at hele landsbyen – måske 1500 mennesker – er med, og kvaliteten og mængden af de uddelte fødevarer bliver omhyggeligt kontrolleret. At give blot een sådan fest kræver betydelige udgifter; at give hele rækken af fester over en årelang periode, som det forlanges af dem, der besidder højere rang, nødvendiggør den mest omhyggelige planlægning og de mest komplicerede arrangementer.

Eftersom en enkeltperson umuligt kan opnå rang som festgiver ved at trække på egne ressourcer, er det klart, at det kun kan lykkes, hvis hans slægtninge – især mændene fra hans egen æt – er villige til at støtte ham med forsyninger af de nødvendige fødevarer. Hvor meget de vil sætte ind på dette, afhænger af deres mening om ham som mand. Hvis han er klog og modig og har ry for at være en god taler, retfærdig og ærlig overfor andre, vil de uden tvivl være rede til at støtte ham. Derved bliver han en prominent repræsentant for ætten; deres støtte fører ham ud i det offentlige liv. Systemet er af en sådan art, at mændene fra ætten, især de ældre, er i stand til at udøve et vist mål af social kontrol over andre medlemmer, fordi de jo enten kan

Fig. 9. Fotografi optaget i Chitral ved grænsen til Kafiristan af B. E. M. Gurdon ca. 1895. Viser kafir-krigere, muligvis fra Waigal-dalen, med forskellige rangssymboler: Farvestrålende skærf om livet; et langt stykke farvet klæde der ligger over den ene skulder og hænger næsten helt ned til jorden; ceremoniøkser fremvises med bladet vendt mod ansigtet; turbaner etc. I midten altersten. Til venstre herfor siddende mand (formentlig bari-håndværker) med femstrengt kafir-harpe (waḡ').

give eller tilbageholde støtte. Set i dette lys er det måske værd at overveje, om rangsystemet for krigere parallelt hermed måske bl.a. har tjent til, at de, der ikke hjemme var istand til at etablere den støtte, der var nødvendig for at optræde som festgivere, dog kunne opnå status og prestige. På denne måde tjente rangsystemet nemlig også meget effektivt til at give beboerne i disse afsidesliggende dale et ry for vildskab, der afskrækkede de omkringboende muslimer fra at trænge ind på deres territorium.

7. Konklusion

Symboler på rang og status virker både som belønning og tilskyndelse. De udtrykker både værdier og holdninger. De fremmer konkurrence om begrænsede ressourcer, der her er repræsenteret ved en række ønskværdige samfundspositioner, der hver især udmærker sig ved særlige titler og andre forrettigheder. Konkurrencerne selv har en vigtig funktion i samfundet, da de bevirker hyppig og storstilet fordeling af fødevarer til hele samfundet og opretholdelse af gruppens politiske selvstændighed. Kort sagt, systemet skaber et stadigt tryk, som holder udenforstående væk, samtidig med at det styrker gruppen.

Litteratur

- Akram, Mohammed: *Bibliographie Analytique de l'Afghanistan*. Paris 1947.
- Alvad, Thomas: *The Kafir Harp*. Man, A Monthly Record of Anthropological Science, vol. 54, London 1954.
- Edelberg, Lennart: *Fragments d'un Stûpa dans la vallée du Kunar en Afghanistan*. Arts Asiatiques, vol. 4, no. 3, Paris 1957.
- samme: *Statues de Bois Rapportées du Kafiristan à Kabul après la Conquête de Cette Province par l'Émir Abdul Rahman en 1895-96*. Arts Asiatiques, vol. 7, no. 4, 1960.
- samme: *Nuristanske sølvpokaler*, KUML 1965, Århus 1965.
- samme: *Some Paruni Myths and Hymns*. Acta Orientalia, vol. 34, København 1972.

- Edelberg, Lennart, Albert Schäfer & Wolfgang Lentz: *Imra, The Creator-God of the Kafirs & His Main Temple in the Parun Valley (Nuristan, South Hindu Kush)*. Akten des vierundzwanzigsten Internationalen Orientalisten-Kongresses, München 1959.
- Edelberg, Lennart & Lis Gramstrup: *Synopsis of Contents & Index to Sir George Scott Robertson's The Kafirs of the Hindu Kush*. Jutland Archaeological Society, Århus 1971.
- Jettmar, Karl: *Die Religionen des Hindukusch*. Bind 4, 1 i serien: *Die Religionen der Menschheit* udgivet af Christel Matthias Schröder, Stuttgart, Berlin etc. 1975.
- Jettmar, Karl & Lennart Edelberg (udg.): *Cultures of the Hindu-Kush*. Wiesbaden 1974.
- Jones, Schuyler: *An Annotated Bibliography of Nuristan (Kafiristan) & the Kalash Kafirs of Chitral*. Part One: Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk., vol. 41, no. 3, København 1966. Part Two: *Selected Documents from the Secret & Political Records, 1885-1900*. Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk., Vol. 43, no. 1, København 1969.
- samme: *The Political Organization of the Kam Kafirs: A Preliminary Analysis*. Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk., Vol. 42, no. 2. København 1967.
- samme: *The Waigal 'Horn Chair'*. Man, vol. 5, no. 2, London 1970, og Vol. 6, no. 4, London 1971.
- samme: *Demuta, Folk-Hero of Nisheigrom: Myth and Social Structure*. Acta Orientalia, vol. 34, København 1972.
- samme: *Dolke, pokaler og magiske søer i Nuristan*. KUML 1973-74. Århus 1975.
- samme: *Men of Influence in Nuristan: A Study of Social Control and Dispute Settlement in Waigal Valley, Afghanistan*. Seminar Press, London & New York 1974.
- Lentz, Wolfgang: *Über einige Fragen der materiellen Kultur von Nuristan*. Zeitschrift für Ethnologie, vol. 69, Berlin 1937.
- Nuristani, M. Alam: *The Waigal 'horn chair'*, (Correspondance) (in) Man, Vol. 6, no. 3, London 1971.
- Robertson, Sir George Scott: *The Kafirs of the Hindu Kush*, London 1896.
- Snoy, Peter: *Die Kafirer, Formen der Wirtschaft und geistigen Kultur*, Stuttgart 1962.
- samme: *Nuristan und Munghan*. Tribus, Veröffentlichungen des Linden-Museums, no. 14, 1965.

Dansk oversættelse: Carsten Bang og Lennart Edelberg.